

ОСНОВНІ ФОРМИ УПОРЯДКУВАННЯ НОРМАТИВНОЇ ПРАВОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Розробка і вдосконалення законодавчої техніки, у тому числі адекватне і оптимальне використання нормативної правової термінології, — надзвичайно важливий напрям впливу теорії права на юридичну техніку. Точність і виразність юридичних формулювань, уніфіковане їх мовне втілення, правильне і одностайне вживання нормативної правової термінології обумовлюють ефективність впливу правових норм на суспільні відносини. В першу чергу уніфікація нормативних правових термінів потрібні там, де різні варіанти висловлювання одного й того ж поняття мають юридичне значення, тобто там, де вживання іншого терміну або смислового виразу має спричинити інші правові наслідки.

Аналіз юридичної літератури показав, що різними науковцями приділяється достатньо уваги упорядкуванню термінів (О. Карпінська, О. Ширяєва та ін.), проблемам терміноведення на національному та міжнародному рівнях (Л. Бондаренко, Л. Вербицкая), міжмовної уніфікації термінології (А. Крижановська), уніфікації та стандартизації юридичних термінів (Є. Прянішніков, Є. Сморгунова та інші) тощо.

Однак на сьогодні, в умовах стрімкого наближення до Європейських стандартів нормотворення, а відтак постійних змін юридичної техніки, залишається актуальною проблема визначення співвідношення понять «уніфікація», «гармонізація», «стандартизація» як форм упорядкування нормативної правової термінології.

Відтак, основною метою нашої статті є комплексне висвітлення питань, що стосуються проблем визначення сутності основних форм процесу упорядкування нормативної правової термінології.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі завдання, зокрема:

- проаналізувати спеціальну юридичну літературу на предмет дослідженості проблеми розмежування способів та форм процесу упорядкування;
- розкрити зміст понять «уніфікація», «стандартизація» та «гармонізація» нормативної правової термінології;
- охарактеризувати напрямки, за якими доцільно проводити різницю між поняттями «уніфікація», «стандартизація» та «гармонізація».

На сьогоднішній день у вітчизняній доктрині для позначення процесу, пов'язаного з необхідністю приведення термінів, у тому числі і нормативно-правових, в упорядковану сукупність, використовуються різні терміни: уніфікація, упорядкування, стандартизація, гармонізація, інтеграція тощо. Ці терміни неоднаково співвідносяться між собою різними авторами.

Так, наприклад, зустрічається точка зору, згідно якої одним з основних напрямів прикладного терміноведення є уніфікація термінів і терміносистем, яка включає в себе стандартизацію, упорядкування і гармонізацію на національному і міжнародному рівнях [1, с. 278-279].

Окремі науковці взагалі не проводять чіткого розмежування між вказаними термінами (зокрема, Л. Граудіна, О. Карпінська, О. Ширяєва та інші). Вони вважають упорядкування основною складовою роботи по уніфікації термінології, пов'язаної з приведенням термінів до одностайності, єдиної форми або системи, а на останньому етапі упорядкування уніфікації здійснюється кодифікація терміносистеми, тобто її оформлення у вигляді нормативного словника [2, с. 208].

Аналогічної точки зору дотримується С. Магомедов, який вважає упорядкування термінології основною складовою роботи по уніфікації термінології [3, с. 77-83].

В роботі В. Даниленка і Л. Скворцова використовуються три терміни: упорядкування, уніфікація і стандартизація термінології. При цьому упорядкування вони розглядають як найбільш загальне серед цих понять [4, с. 9].

Розвиток внутрішньої уніфікації термінології однієї літературної мови і зовнішньої уніфікації термінології, яка відбувається шляхом узгодження з міжнародною термінологією або пов'язана з розробкою загального фонду термінів різних мов знайшов своє відображення в роботі А. Крижановської. При цьому процеси міжмовної уніфікації, результатом якої є зближення терміносистем двох або декількох мов, пропонується означити як «термінологічна інтеграція» [5, с. 3-4].

Стосовно розмежування наведених вище понять в юридичній літературі можна виділити наступні точки зору.

Наприклад, застосовуючи терміни «упорядкування юридичної термінології» та «уніфікація юридичної термінології» Т. Рахманіна не проводить між ними чіткого розмежування [6, с. 23-33].

Використовуючи поняття «уніфікація юридичних термінів» і «стандартизація юридичної термінології» Є. Прянішніков, І. Казьмін та Є. Сморгунова вважають, що результатом уніфікації може і має бути система упорядкованої, однотайної, належним чином оформленої юридичної термінології. Стандартизація ж розуміється ними як санкціонування в установленому порядку переліку або іншого комплексу уніфікованих термінів, що допускаються до вживання у нормативних або інших юридичних актах, і розглядається як один з різновидів уніфікації термінів [7, с. 133].

Отже, ми бачимо, що науковцями використовуються різні категорії, якими описуються форми упорядкування, зокрема нормативної правової термінології. Всі вони мають різне смислове навантаження і тому, з огляду на викладене, пропонуємо наступне розмежування понять «упорядкування», «уніфікація», «гармонізація» і «стандартизація» нормативної правової термінології.

Термін «упорядкування термінології» можна вважати родовим по відношенню до трьох інших вказаних термінів. При цьому під упорядкуванням термінології слід розуміти основну складову практичної роботи з уніфікації термінології, пов'язаної з приведенням термінів до однаковості, єдиної форми або системи.

Різновидами роботи по упорядкуванню термінології є її уніфікація, стандартизація і гармонізація.

Таким чином, упорядкування нормативної правової термінології — це основна складовая практичної роботи з уніфікації термінології, пов'язаної з приведенням термінів до однаковості, єдиної форми або системи. Інвентаризація термінів, тобто збір і опис всіх термінів, які відносяться до певної сфери знань, є першим, попереднім етапом роботи з упорядкування термінології.

Одними з розповсюджених категорій, які характеризують основні форми упорядкування нормативної правової термінології є її уніфікація, гармонізація і стандартизація, однак в якості адекватного розуміння цих понять, необхідно звернутися до їх тлумачення.

Так, уніфікація нормативної правової термінології — це одина з форм техніко-юридичної роботи над поняттями, діяльність компетентних суб'єктів, спрямована на приведення нормативних правових термінів до єдиної системи, одноманітності з використанням всієї сукупності прийомів і засобів юридичної техніки, забезпечення їх відповідності всім нормам, які пред'являються до термінів на трьох рівнях: логічному, лінгвістичному і змістовному.

Окрім того, уніфікація термінології нормативних правових актів — це не лише прагнення до досягнення єдиного значення терміну або слова і адекватне співвідношення його з терміном, який міститься в інших нормативних актах відповідної галузі, — це, насамперед, однозначна відповідність, однакове сприйняття і однакове тлумачення юридичної термінології, яка використовується при оформленні і застосуванні нормативно-правових актів.

У процесі уніфікації нормативної правової термінології необхідно досягти відповідності нормативних правових термінів таким основним вимогам: 1) однозначність (єдність); 2) відсутність синонімів; 3) стабільність; 4) системність; 5) стислість; 6) відмова від надмірного вживання термінів-аббревіатур і скорочень, утворених з двох або більше слів; 7) лінгвістична і стилістична

правильність, благозвучність; 8) експресивна нейтральність, відсутність конотації¹; 9) точність; 10) доступність; 11) відмова від зловживання іноземними термінами; 12) загально визнаність; 13) сучасність; 14) використання лексики абстрактного характеру при вживанні нормативної правової термінології; 15) відмова від вживання невдалих канцеляризмів, словесних штампів, бюрократичних виразів з ослабленим семантичним значенням, слів бюрократичного жаргону; 16) дефінітивність.

Поряд з цим використовується термін гармонізація нормативної правової термінології, який дуже наближений до категорії «уніфікація», але має свої відмінності. Він розглядається як різновид термінологічної роботи, діяльність компетентних суб'єктів, спрямована на забезпечення узгодженості національної нормативної правової термінології і міжнародної юридичної термінології з урахуванням правових традицій України.

Окремої уваги заслуговує категорія стандартизація нормативної правової термінології. Це один з напрямів роботи з термінами, діяльність компетентних суб'єктів по складенню і затвердженню в установленому порядку певних документів, які містять перелік рекомендованих до використання нормативних правових термінів, вимоги до нормативних правових термінів, а також, у необхідних випадках, — їх визначення.

Отже, уніфікація, гармонізація і стандартизація нормативної правової термінології мають загальний об'єкт — термінологію, а також єдину спрямованість на удосконалення системи нормативної правової термінології. Різницю між цими категоріями Л. Фоміна пропонує проводити за такими напрямками:

1. За метою. Метою уніфікації нормативної правової термінології є створення несуперечливої системи термінів, що містяться у нормативно-правових актах; гармонізації — забезпечення узгодженості вітчизняної нормативної правової термінології і міжнародної юридичної термінології; стандартизації — створення відповідного документа, що фіксує терміни, вимоги до термінів і їх визначення.

2. За змістом і етапами. Процес уніфікації нормативної правової термінології передбачає приведення нормативних правових термінів у відповідність до вимог, що до них пред'являються, на трьох рівнях: логічному, лінгвістичному і змістовному; гармонізації — лише у відповідності до міжнародної термінології; стандартизація нормативної правової термінології, як і її уніфікація, передбачає приведення термінів у відповідність з певними вимогами. Їх різниця полягає у ступені жорсткості даних вимог і результатів [8, с. 53-54].

На підставі викладеного вище можна зробити такі висновки:

1. Детальний аналіз спеціальної юридичної літератури показав, що на сьогоднішній день відсутній єдиний стійкий понятійний апарат в удосконаленні термінології. Тому важливого значення для уніфікації нормативної правової термінології набуває створення тезаурусів, які містили б терміни і визначення правових понять, що використовуються у нормативно-правових актах.

2. Розкриваючи зміст категорій «уніфікація», «гармонізація» та «стандартизація», варто зазначити, що всі ці форми упорядкування сприяють подоланню існуючих недоліків нормативної правової термінології, сприяють її удосконаленню, а відтак підвищують техніко-юридичний рівень нормативно-правових актів.

3. Розробка і удосконалення законодавчої техніки, у тому числі адекватне і оптимальне використання юридичної термінології, точність і ясність юридичних формулювань, їх уніфіковане і мовне втілення, правильне і однакове вживання правової термінології, підвищення їх комунікативної ефективності — це результати правильного розмежування та використання правових категорій «уніфікація», «гармонізація» та «стандартизація» нормативної правової термінології.

---

¹ *Конотація* [лат. con — разом, notatio — позначати] — одне з основних понять стилістики, яке означає додаткові семантичні і стилістичні відтінки, що накладаються на основне значення слова в процесі комунікації і надають вислову експресивного забарвлення, певного тону, колориту.

Використана література:

1. *Лейчик В. М.* Прикладное терминоведение и его направления / В. М. Лейчик // Прикладное языкознание. — СПб.: Изд-во С.-Петербург. ун-та, 1996. — С. 278-279.
2. *Карпинская Е. В.* Унификация, стандартизация, кодификация терминов. Понятие о гармонизации терминов и терминосистем: [учебник] / Е. В. Карпинская. — М.: НОРМА, 2003. — С. 207-213.
3. *Магомедов С. К.* Унификация терминологии нормативных правовых актов Российской Федерации: дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / С. К. Магомедов. — М., 2004. — 154 с.
4. *Даниленко В. П.* Лингвистические проблемы упорядочения научно-технической терминологии / В. П. Даниленко, Л. И. Скворцов // Вопросы языкознания. — 1981. — №1.
5. *Крыжановская А. В.* Сопоставительное исследование терминологии современных русского и украинского языков: проблемы унификации и интеграции / А. В. Крыжановская. — К.: Наукова думка, 1985. — 202 с.
6. *Рахманина Т. Н.* Вопросы унификации терминологии нормативно-правовых актов (по материалам Свода законов СССР) / Т. Н. Рахманина // Проблемы совершенствования советского законодательства. — М.: ВНИИСЗ, 1986. — Т. 34. — С. 23-33.
7. *Казьмин И. Ф.* Унификация и стандартизация юридических терминов / И. Ф. Казьмин, Е. А. Прянишников, Е. М. Сморгунова // Язык закона. — М.: Юридическая литература, 1990.
8. *Фомина Л. Ю.* Унификация нормативной правовой терминологии: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Л. Ю. Фомина. — Саранск, 2006. — 187 с.

Кушнарьова О. В. Основні форми упорядкування нормативної правової термінології.

У статті розкрито теоретичні засади упорядкування нормативної правової термінології. Охарактеризовано правові поняття «уніфікація», «гармонізація» та «стандартизація». Висвітлено стан дослідженості проблеми уніфікації нормативної правової термінології у процесі нормотворення.

Ключові слова: уніфікація, гармонізація, стандартизація, нормативна правова термінологія, юридичні терміни.

Кушнарева О. В. Основные формы упорядочения нормативной правовой терминологии.

В статье раскрыты теоретические основы упорядочения нормативной правовой терминологии. Охарактеризованы правовые понятия «унификация», «гармонизация» и «стандартизация». Освещено состояние исследования проблемы унификации нормативной правовой терминологии в процессе нормотворчества.

Ключевые слова: унификация, гармонизация, стандартизация, нормативная правовая терминология, юридические термины.

Kushnaryova O. Main Forms of Regulation the Normative Legal Terminology.

The article is devoted to complex research of regulation terminology in the legislative system of Ukraine. In this thesis the author gives a detailed analysis to general theoretic problems of idea, features, and essence of the normalization of terms, their place in the hierarchic system of Ukrainian legislation.

The investigation of special law terminology which gives the opportunity to describe the integral picture of the legal terminological system inventory at the modern stage of the normative language development, as well as general theoretical issues concerning the process of formation and functioning of law terms as units of primary and secondary nomination.

A special attention is paid to the problem of unification normative legal terminology. The unification is one of the forms normalization legal terminology. It is important to say that the process of unification intends for improvement of communication efficiency of normative legal acts. It are listed principal requirements of correspondence legal terms. A certain set of bases and word-forming elements was proved to facilitate the professional understanding of specialists in the law sphere and present a kind of scientific information guide.

This article is focused on peculiarities of notions by «unification», «harmonisation» and «standardization». These forms of normalization terminology contribute to precision and clarity of presentation of legal formulation.

Key words: normalization terminology, legislation system, normalization, unification, harmonization, standardization. normative legal acts, legal formulation.